

УДК 796.865

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ЗАВДАНЬ ТА РЕГЛАМЕНТОВАНИХ КОНФЛІКТНИХ ВЗАЄМОДІЙ ПРИ ПОЧАТКОВОМУ НАВЧАННІ ФЕХТУВАННЮ НА ШАБЛЯХ

Іван ДУПНАК

Львівський державний університет фізичної культури

Створено та обґрунтовано методику початкового навчання фехтуванню на шаблях за системою завдань в умовах регламентованих конфліктних взаємодій. Запропонована методика дозволить оптимізувати процес базової підготовки юних шаблістів і сприятиме більш ефективному використанню техніко-тактичних дій у ході змагальних поєдинків.

Ключові слова: система завдань, регламентовані конфліктні взаємодії, алгоритм навчання, базова підготовка, орієнтовна основа дій, техніко-тактичні дії.

Постановка проблеми. Професійна спрямованість навчання та формування професійно значимих якостей є одним з критеріїв ефективності навчально-тренувального процесу в спортивній діяльності. Фехтування, як вид спорту, висуває високі вимоги до координаційних здібностей людини. В ньому спортсмен повинен опанувати великий набір техніко-тактичних дій. Тому однією з провідних умов успішного формування техніко-тактичної майстерності у фехтуванні є раціональна побудова всієї системи багаторічної підготовки і правильне поєднання її компонентів з віковими особливостями спортсменів [4, 5, 7, 8, 9]. На початковому етапі занять найважливіше оптимально спланувати процес вивчення основних прийомів.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз робіт провідних спеціалістів, що стосуються проблем початкового навчання фехтуванню на шаблях та програм з фехтування ДЮСШ і підручників зі спеціалізації „Фехтування”, дозволяє стверджувати, що в них детально подається навчальний матеріал, певна його послідовність і постановка ведучих педагогічних завдань з оволодіння технічними прийомами, бойовими діями, тактичними вміннями, розвитку спеціальних психологічних якостей. Але в них не вирішуються питання оптимізації структури і змісту навчання юних шаблістів, відсутні науково обґрунтовані положення стосовно формування основ техніко-тактичної майстерності [5, 6, 7, 9].

У зв'язку з цим **метою нашої роботи** було створення та обґрунтування методики початкового навчання фехтуванню на шаблях за системою завдань в умовах регламентованих конфліктних взаємодій.

Ми вважаємо, що запропонована нами методика дозволить ефективніше проводити процес базової підготовки юних шаблістів і буде сприяти результативнішому застосуванню техніко-тактичних дій у змагальних поєдинках.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження було поставлено наступні **завдання**:

1. Визначити основні науково-методичні підходи у навчанні руховим діям.
2. Обґрунтувати та розробити методику початкового навчання фехтуванню на шаблях, яка базується на системі завдань із ступеневими умовами їх виконання з використанням регламентованих конфліктних взаємодій.

Методи. Для вирішення поставлених завдань використовувались аналіз літературних джерел, педагогічні спостереження, узагальнення практичного досвіду, методи математичної статистики.

Результати дослідження. Опираючись на теорії В.П. Беспалько та М.М. Богена [1, 2], систему завдань ми розглядаємо як чітке узгодження та взаємодію між операціями і

завданнями тренування, які забезпечують оволодіння основними прийомами фехтування на шаблях. Ця система повинна відповідати таким вимогам:

1. Будуватися відповідно до мети завдання. Конкретно сформульована мета – це головне завдання, яке необхідно вирішити при побудові системи завдань, бо організація процесу навчання неможлива без чіткого уявлення кінцевого результату. Зміст системи завдань для навчання фехтуванню на шаблях подається як певна сукупність техніко-тактичних дій, а мета навчання як комплекс умінь, яких повинен набути спортсмен.

2. Для кожної техніко-тактичної дії необхідно конструювати не одне окреме завдання, а набір завдань, тому що говорити про ефективність того чи іншого завдання можна лише в тому випадку, коли відомим є його місце в системі завдань. Ця вимога зумовлена тим, що поза системою одне й те ж завдання може виявитися як корисним, так і шкідливим для загальної підготовленості спортсмена.

3. Завдання повинні конструюватися таким чином, аби відповідні навички, передбачені в процесі виконання завдань, виступали як прямий продукт навчання. Реалізація цієї вимоги передбачає перетворення навчального матеріалу в схему орієнтовної основи дії (ООД), яка в системі завдань має форму алгоритму. В ООД повинні входити не тільки завдання про призначення і кінцевий результат дії, але й знання про саму дію: перелік і послідовність виконання операцій, їх динаміку і просторово-часові характеристики.

4. Система завдань навчання основним прийомам фехтування на шаблях повинна передбачати репродуктивні, репродуктивно-пошукові, реконструктивні та реконструктивно-варіативні завдання. Репродуктивні і репродуктивно-пошукові завдання представляють собою ситуації, в яких спортсмен виділяє основні опорні точки (ООТ) прийому і формує ООД. Реконструктивні і реконструктивно-варіативні завдання призначені для вивчення вмінь варіативної діяльності і представляють собою ситуації конфліктних взаємодій з різноманітними умовами їх виконання.

5. Послідовність завдань у системі повинна підпорядковуватися принципу навчання – від простого до складного. Ця вимога передбачає логічну обґрунтованість кожного завдання, яка залежить від якості виконання попереднього. Перехід до наступного завдання можливий тільки після задовільного виконання попереднього.

Ускладнення завдань у системі досягається переведенням навчально-тренувальної діяльності на більш складний рівень:

а) репродуктивний рівень – прийом виконується лише в стандартній ситуації, за підказки;

б) репродуктивно-пошуковий рівень – у взаємодії з партнером здійснюється пошук стандартної ситуації першого рівня для виконання прийому;

в) реконструктивний рівень – спортсмен намагається створити стандартну ситуацію для виконання прийому в процесі взаємодії з партнером (тренером), який йому допомагає;

г) реконструктивно-варіативний рівень – створення ситуації, подібної до стандартної, для виконання прийому в процесі взаємодії з протидіючим партнером (тренером).

Система завдань у вивченні основних прийомів фехтування на шаблях в умовах регламентованих конфліктних взаємодій повинна передбачати використання всіх основних форм організації занять: груповий урок, парні вправи з партнером, індивідуальні заняття з тренером, навчально-тренувальні поєдинки [4, 9, 10]. Для оцінки якості засвоєння техніко-тактичної дії, як обґрунтування переходу до вивчення наступної, в системі слід передбачити контрольні вправи, які дають можливість тренерові за допомогою чітких критеріїв визначити рівень техніко-тактичних вмінь, які сформувались у процесі виконання завдання [3, 7].

Оцінка якості засвоєння техніко-тактичної дії проводиться тренером у процесі виконання завдань реконструктивно-варіативного рівня, найскладнішого в розробленій системі, а також під час спостереження за діями спортсменів у навчально-тренувальних і змагальних поєдинках.

Для визначення структурних компонентів системи нами проводилось анкетування провідних спеціалістів СНД з фехтування зі стажем роботи не менше 10 років. В опитуванні взяло участь 55 респондентів, яким запропонували три анкети.

Метою першої анкети було визначення тривалості етапу початкової спеціалізації у фехтуванні на шаблях. 87,3 % респондентів вказали термін 2 роки, 5,4 % – 1,5 року, 7,3 % – 1 рік. Тому система завдань для етапу попередньої базової спеціалізації повинна бути розрахована на 2 роки навчання.

Після опитування за другою анкетой ми визначили послідовність оволодіння основними прийомами фехтування на шаблях на етапі попередньої базової спеціалізації. Ними виявилися прийоми нападу (просто кроком вперед, з фінтом кроком вперед, просто випадом, з фінтом випадом, з дією на зброю кроком вперед, з дією на зброю випадом, просто кроком вперед і випадом, з фінтом кроком вперед і випадом, з дією на зброю кроком вперед і випадом, просто стрибком вперед і випадом, з фінтом стрибком вперед і випадом, з дією на зброю стрибком вперед і випадом) та оборони (захист і відповідь кроком назад, контратака, атака прямою рукою, захист і відповідь зближенням, дії оборони 2-го наміру).

Фехтувальний поєдинок – це безпосереднє суперництво двох спортсменів, діяльність яких проходить в умовах обмеженого в часі конфлікту [3, 6, 9], тому підготовка фехтувальника обов'язково повинна включати в себе імітацію конфліктних взаємодій. Проте аналіз літературних джерел [5, 6, 8, 10] показав, що не існує єдиного погляду на початок введення в тренувальний процес конфліктних ситуацій і рівня їх конфліктності. Тому в третій анкеті ми вивчали значимість створення максимально комфортних і максимально конфліктних умов на етапі початкової спеціалізації.

Як показали результати опитування, 5,5 % тренерів вважають обов'язковим створення при навчанні максимально-комфортних умов; 30,9 % віддають перевагу конфліктним ситуаціям; 63,6 % – відзначають необхідність застосування як одних, так і інших умов. Таким чином, система опанування основних прийомів фехтування на шаблях повинна передбачати створення конфліктних ситуацій вже на етапі початкової спеціалізації.

Висновки

1. В науково-методичній літературі з фехтування на шаблях детально розглядається перелік якостей, вмінь і навичок, якими повинен оволодіти фехтувальник на певному етапі навчання, проте відсутні методики і вказівки щодо їх формування.

2. Провідні спеціалісти з фехтування на шаблях вважають, що етап попередньої базової спеціалізації повинен тривати 2 роки (87,3 %), за які спортсмен повинен оволодіти 12-ма прийомами нападу і 5-ма прийомами оборони. Більшість фахівців схильється до необхідності навчання основним прийомам за конкретним алгоритмом (92,7 %), який буде передбачати використання як стандартних ситуацій, так і варіативних конфліктних взаємодій (63,6 %).

Перспективи подальших досліджень. Запропонована нами методика стане основою проведення педагогічного експерименту на етапі попередньої базової спеціалізації юних фехтувальників на шаблях. і буде сприяти результативнішому застосуванню техніко-тактичних дій у змагальних поєдинках.

Список літератури

1. *Беспалько В.П.* Слагаемые педагогической техники. – М.: Педагогика, 1989. – 184 с.
2. *Боген М.М.* Обучение двигательным действиям. – М.: Физкультура и спорт, 1985. – 192 с.
3. *Бойченко С.Д., Тышлер Д.А.* Методика тактической подготовки фехтовальщика. – Минск: Высшая школа, 1998. – 87 с.

4. Войтов В.Г., Мовшович А.Д., Рыжонкин Ю.Я. Психологическая обусловленность успешности соревновательной деятельности юных фехтовальщиков на саблях // Фехтование. Ежегодник. – М.: Физкультура и спорт, 1994. – С. 21 – 27.
5. Пучков В.Н., Ренский П.И. Методическая основа начального обучения юных саблистов // Фехтование. Сборник статей. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – С. 28 – 29.
6. Родионов А.В., Сивицкий В.Г. Новые подходы в подготовке фехтовальщиков: Учебно-методическое пособие. – Минск: ЗАО „Веды”, 2002. – 182 с.
7. Спортивное фехтование. Учебник для вузов физической культуры // Под общ. ред. проф. Тышлера Д.А. – М.: Физкультура, образование и наука, 1997. – 386 с.
8. Тышлер Д.А., Тышлер Г.Д. Фехтование / Что должен знать спортсмен о технике и тактике. – М.: Физкультура и спорт, 1995. – 157 с.
9. Тышлер Д.А. Фехтование на саблях. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 124 с.
10. Czajkowski Z. Taktyka i psychologia w szermierke. – Katowice: AWF, 1984.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СИСТЕМЫ ЗАДАНИЙ И РЕГЛАМЕНТИРОВАННЫХ КОНФЛИКТНЫХ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ ПРИ НАЧАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ ФЕХТОВАНИЮ НА САБЛЯХ

Иван ДУПНАК

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. Создана и обоснована методика начального обучения фехтования на саблях за системой заданий в условиях регламентированных конфликтных взаимодействий. Предложенная методика позволит оптимизировать процесс базовой подготовки юных саблистов и повысит эффективность использования технико-тактических действий в соревновательных поединках.

Ключевые слова: система заданий, регламентированные конфликтные взаимодействия, алгоритм обучения, базовая подготовка, ориентирующая основа действий, технико-тактические действия.

THE PECULARITIES OF THE USING OF SYSTEM OF ASSIGNMENTS AND REGULATED CONFLICT INTERACTIONS ON THE PRIMARY STAGE OF TEACHING SABRES FENCING

Ivan DUPNAK

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The worked out methods of the primarily teaching sabre fencing is basic of the system of assignments on different levels with gradually complication of conditions and regulated conflict interactions. The author considere the proposed methods will let to lead the process of basical training of young fencers more effectively and will promote more resultive usage of the technical and tactical acts in the competitive duels.

Key twords: system of assignments, regulated conflict interactions, technical tactical acts, basical training.